

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA PRILOGA PONEDELJSKE IZDAJE »JUTRA«

ST. 4.

V LJUBLJANI, 14. SEPTEMBRA 1935.

KNJIGA 18.

ODSEL JE ...

ALI RES OPERIRAMO SLEPIČA PO NEPOTREBNEM?

DR. MIRKO ČERNIČ, Maribor

Kolikokrat čujem iz ust ne-zdravnika, včasih celo iz zdrav-nikovih ust, da se slepič ope-rira po nepotrebnem, češ, za-kaj pa tega prej ni bilo? Ne-kdo je celo trdil, da je nekoč prišel neki bolnik zaradi težav v tre-hubu najprej h kirurgu, ki mu je na-svetoval čim prejšnjo operacijo slepi-ča. Potlej je šel zaradi tega, ker v žre-lu ni bilo nekaj v redu, k zdravniku za vratne bolezni, ki pa se je začudil, da si bolnik ni dal že davno izrezati žrel-nih bezgavk, češ, da sta povečani in stalno vneti. Nazadnje se je napatil še k zdravniku za notranje bolezni, ki je poleg vnetega slepiča in povečanih ter vnetih žrelnih bezgavk našel še nekaj na pljučih. To naj bi bil dokaz, da je operacija slepiča nepotrebna.

Koliko slepote je v tam!

Znano je namreč, da se pogosto najde angina, t.j. vnetje v žrelu istočasno z vnetjem slepiča ali kratko za prvim, včasih pa tudi narobe; dá, sumi se celo, da pride okužba iz žrela po krvnem ob-oku v slepič in povzroči njegovo vnetje.

Da je internist našel še tretje obo-lenje, priča zgolj za njegovo vestnost, nikakor pa ne proti potrebi operacije niti slepiča niti žrelnih bezgavk, ki se

dandanes pri najmanjšem bolezenskem alarmu najboljše čim prej izvršita, ker oboje, žrelne bezgavke kakor tudi sle-pič, znači neprestano nevarnost za člo-veka, ki pa se dà zmerom odstraniti le z operacijo.

V današnjih časih splošni zmeda naj-dejo take laži-modre besede dostikrat poslušna ušesa in tako zadnje čase zmerom pogosteje opazujemo, da pri-hajajo bolniki ravno s slepiči h kirur-gu oziroma na operacijsko mizo šele, ko se je obolenje že razpaslo po trebu-hu, povzročilo gnojno vnetje okoli sle-pega črevesa in v trebušni votlini, včasih celo okužbo krvi ali sepsa. Tako smo letos opazovali na kirurškem od-delku Splošne bolnice v Mariboru od srede maja do srede-junija 14 bolni-kov z vnetim slepičem in težkimi komplikacijami. Eden od teh, 13 letni fantek, je peti dan po operaciji kljub vsem našim naporom, da ga rešimo, umrl. Drugega, 7 letnega fantka, smo morali operirati trikrat; zdaj se je ba-ti posledic zaradi zarastlin med trebu-šnimi organi, ki ga utegnejo mučiti živ dan in ga vsak čas znova prisiliti v postelj in položiti na operacijsko mizo.

Naslednji pregled nam kaže, kako je s temi bolniki.

Št.	Starost.	obolenje traja	pri operaciji smo našli	od kod doma	opazka
1	40	mesec dni	gnoj v slepičju	iz Maribora	slepič ostal
2	58	mesec dni	gnoj v slepičju od ko-der pronica na stegno, ki je skraćeno	z Dravskega polja	slepič ostal
3	14	teden dni	gnoj v slepičju v ta-ki množini, da se na trebuhu boči bula	z Dravskega polja	
4	28	teden dni	gnoj v slepičju	iz okolice Maribora	
5	40	5 dni	gnoj v slepičju	iz Slov. goric	
6	12	par dni	gnoj med danko in mehurjem	iz Slov. goric	slepič ostal
7	7	4 dni	slepič gnil, gnoj levo in desno v trebuhu	iz Maribora	3-krat operiran
8	39	2 dni	gnoj v slepičju	iz Maribora	
9	63	2 dni	počen slepič	iz Maribora	
10	33	2 dni	gnoj v slepičju	iz Slov. goric	
11	33	1¼ dan	slepič gnil, v njem blatni kamen	nastavljenka na ki-ruškem oddelku Splošne bolnice v Mariboru	

Št.	Starost	obolenje traja	pri operaciji smo našli	od kod doma	opazka
12	13	1 dan	počen slepič, gnojno vnetje trebušne mreže	iz Slov. goric	umrl 5. dan po ope- raciji
18	6	1 dan	slepič gnil in počen	iz Slov. goric	
14	44	1 dan	slepič gnil in počen	iz Maribora	

DR. MIRKO ČERNIČ

Pregled teh 14 bolnikov s komplikacijami pri vnetem slepiču nam kaže par prav zanimivih potez.

Bolniki so uvrščeni po tem, kako dolgo so bili bolni. Prva dva sta bolehalo že po mesec dni in oba sta imela izredno srečo, da se jima gnoj ni razlil v trebušno votlino, oziroma da se vnetje ni razširilo po zadajšnji steni trebuha, marveč da so se sosednji organi zlepili okoli gnojišča ter s tem preprečili njegovo širjenje. In druga nič manjša sreča je bila, da se povzročitelji vnetja oziroma njihovi strupi niso razširili po krvnem obtoku po vsem telesu, kar bi bilo povzročilo okužbo krvi in najbrž smrt. Poleg sreče pa jim je odklanjanje oziroma odlašanje kirurške pomoči naprtilo potrebo, da se trebušna rana po operaciji ne zašije, marveč nagači in s tem obdrži odprtina, po kateri se izceja gnoj iz trebu-

šne votline. In druga neprijetnost je v tem, da se le redkokdaj more z eno samo operacijo opraviti vse, kar je potrebno — namreč odprati gnojišče in izrezati slepič. Navadno je slepič tako zaraščen, da bi bilo treba raztrgati zlepljene okoli njega, če bi ga hoteli najti in na vsak način izrezati, in tako zaneesti gnoj v trebušno votlino, kar bi značilo novo nevarnost. Zaradi tega se mora operater zadovoljiti s tem, da gnojišče odpre, slepiča samega pa odstrani s posebno operacijo pri drugi priliki. Tako nastajajo iz lahkomišelnosti in slepote in nemalokrat iz zlobe obolenja, ki trajajo najmanj toliko tednov, kakor bi trajala dni, če bi se slepič operiral v prvih urah vnetja.

Mnogokrat slišim tudi ugovor: «Saj ni mogoče, da bi bila operacija res nujna, obolenje traja komaj en dan».

Zadnji 3 primeri nam zgovorno pričajo, da je čas obolenja včas izredno kratek. Spominjam se šolarke, ki je ob 16. uri prišla iz šole, sedla za mizo k malici. Med tem ji je postalo slabo. Takoj poklicani zdravnik jo je napotil v bolnico k operaciji; ob 18. uri, torej samo 2 uri po prvih znakih obolenja, sem našel slepiča že počenega.

Prijatelj mi ob 16. uri telefonira, da je präd par minutam ob prihodu v pisarno, začutil na desni strani trebuha spodaj, kakor da bi ga bil kdo z nožem sunil; pri tem da je omedlel in se zgrudil. Kaj da je to?

Povabim ga, naj takoj pride, da ga preiščem. Pri preiskavi ugotovim akutno vnetje slepiča in takojšnja operacija mojo ugotovitev potrdi — slepič je bil že močno nagnit.

Kako čudno se včas motajo stvari, nam kaže primer št. 11.

Nastavljenka na kirurškem oddelku mariborske Splošne bolnice pride binkoštno soboto zvečer v svojo sobo in se ne počuti dobro. Prva misel: danes je bil vroč dan, mnogo dela je bilo, to je slabost mimogrede, grem v posteljo. Drugi dan, na binkoštno nedeljo, se stvar tudi še ne zdi preveč resna; tretji dan, 36 ur po začetku, me pokliče-

jo in takojšnja operacija pokaže, da je slepič gnil in v njem blatni kamenček.

Slepič je človekova usoda, za katero nikdo ne ve ne ure ne dneval!

Če je odlašanje operacije nevarno tako rekoč tik ob operacijski mizi, je naravnost igračkanje z lastno usodo, če je človek daleč od kirurga ali če ga pot nosi po krajih, kjer ni kirurške pomoči blizu. To nam dokazuje št. 12. Fantek je zbolel nekaj ducatov kilometrov daleč od bolnice. Prevoz počenega slepiča je razširjenje samo pospešil, zastrupljanje krvi je bilo neizogibno.

Iz vsega tega sledi za vsako pametno glavo: kakor hitro se pojavijo znaki, da slepič ni v redu, daj ga čim prej ven! Vnetje slepiča brez komplikacij in z operacijo je bolezen 10 do 14 dni; za popolno okrevanje in zmožnost za vsako delo 4 do 6 tednov. Če pa odlašamo in se damo prehiteti, tako da nam stopnja vnetja diktira operacijo, se dnevi izpremene v tedna, tedni v mesece — če ne pride kaj drugega vmes...

Še nekaj nam priča gornji pregled bolnikov. Te težke komplikacije smo opazili letos od srede maja do srede junija, torej v času, ko je bila vročina huda in so ljudje zavživali vse mogoče stvari ter se zalivali z raznimi tekočinami. Ker vnetje slepiča draži mreno potrebušnico, katero draženje se kaže v tem, da se bolnikom kolca, da se jim vzdiguje ali celo bljuvajo, se misli po-

leti pri zavživanju sadja itd. na pokvarjen želodec in ta misel je velikokrat kriva hudih posledic.

Še na eno zablodo moram opozoriti.

Popolnoma krivo je zatrjevanje, češ, vnetje slepiča je združeno z visoko vročino. Celo poljudne knjige — tudi slovenske — slepè ljudi s tem krivim naukom in jih zapeljujejo v usodna mnenja. Bodi tu pribiti dvoje!

1. Najhujše vnetje slepiča sem operiral od 36,5 do 37,5 stop. C. Kadarkoli je šlo preko tega, so bile že težke komplikacije (eksudat, gnoj) ali pa ni bil slepič na sredji obolenja.

2. Vročina, merjena pod pazduho je normalna pri 36 do največ 36,5 stop. C. Knjižna modrost o normalni temperaturi človeškega telesa 37,2 stop. C velja le za merjenje v telesnih duplinah (v ustih, v danki). Pri presoji stopnje vnetja na slepiču je vročina sama postranskega pomena, dobiva važnost le v zvezi z drugimi znaki. O tem pa gre sodba samo kirurgu, ki ima z vnetim slepičem posla vsak dan. Zaradi tega bodi povedano bolniku in zdravniku: vprašajte kirurga za svet, kadarkoli trebušne bolečine ne odnehajo v 2 urah, če bolnik leži in ničesar ne zauživa.

Iz vsega povedanega je razvidno, da je slepič izredno zavraten stvor in da nismo nikdar dovolj budni nanj.

D A L J E

ZDRAVO IN GNILO ZOBOVJE

Na gnilem zobovju trpe največ ljudje v zmernih klimatskih pasovih. V teh pasovih žive po večini kulturni narodi, ki zobe bolj ali manj sistematično negujejo, kar pa seveda ni vzrok, da imamo slabše zobe nego divjaki. Vzrok je samo zmerni klimatski pas, oziroma hrana, ki nam je tukaj na razpolago. S poskusi so dokazali, da odtegujejo močnati sadeži zobem potrebni apnenec, dočim ga hrana, ki vsebuje obilo apnenca in fosforja, pospešuje in s tem krepí zobe. Eskimi, ki se hranijo z ritami in maščobami, ne poznajo gnilih zob, dočim so med nami, ki uživamo mnogo kruha in krompirja, našeti zobje že v rani mladosti nekaj povsem običajnega. Poskusi so pa tudi pokazali, da obstoja proti gnitju zob neka imunost, ki je večinoma prirojena, ki se pa vsaj do neke mere da doseči s tem, da se dojenčki čim dlje hranijo s materinim mlekom.

H. Pause: DELO NA POLJU

P O S I N J I A D R I J I

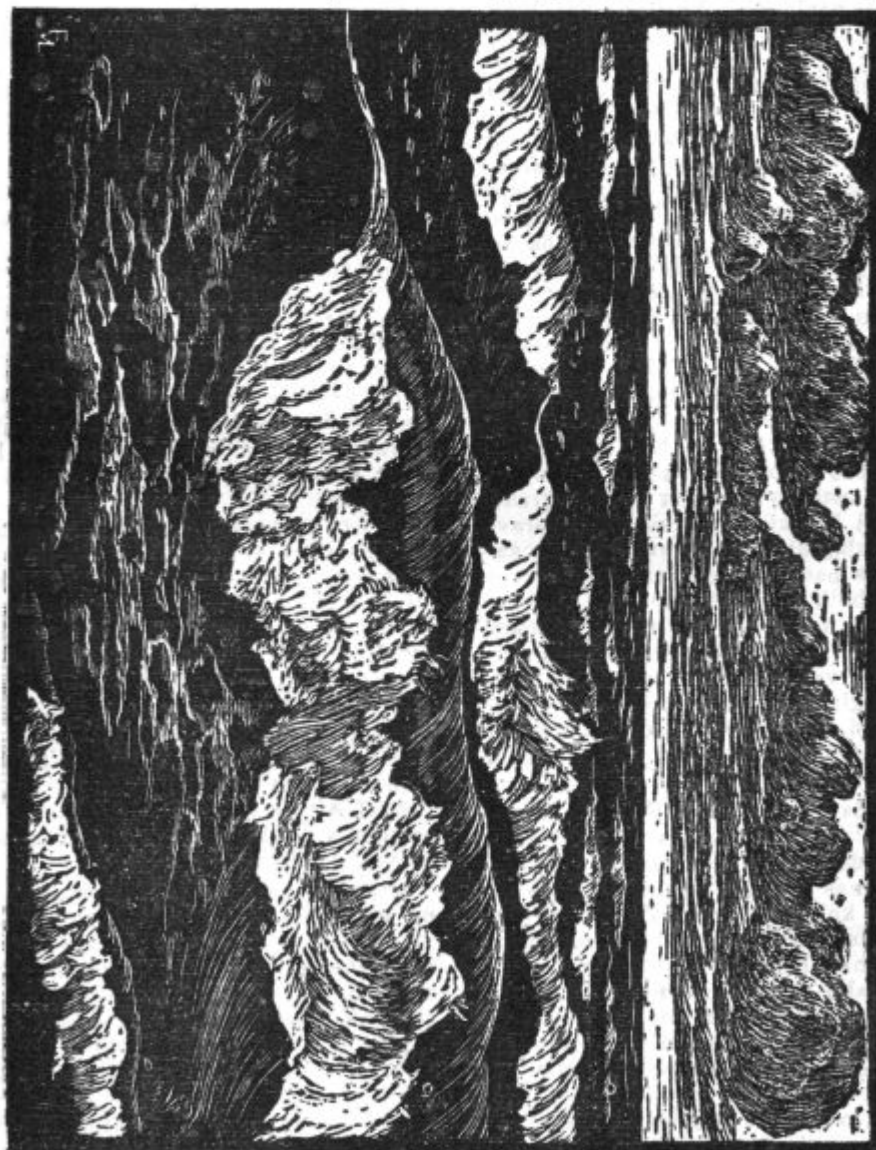
DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Se malo, pa pristanemo na Sušaku. Prtljago shraniva v »Slaviji«, sobarica je Barica, natararica pa rojakinja kmet-skemu pesniku Iskraču Fran-kolskemu, tudi poslužnik je Slovenec. Po mnogoštevilnih stopni-cah kreneva — beračem v spotiko —

na Trsat. Oziram se, kje je Sv. Marija, nad Rekú, znana iz narodne besedne igre. Vročina pritiska. Lenart me jaše. Sole d'agosto rende l'uomo indisposto, pravi Tržačan, čuti pa tudi Treščan.

Solilebnik išče nekdanjih znancev sošolcev, jaz pa na cesti antišambri-ram. Nekatero moram pa tudi jaz ob-

MORSKI VALOVI (lesorez)

E. V. LILJESTROM

iskati. Taki so: odvetnik dr. Frančič, dalje urednik »Novega lista« Kazimir Vidas, ki ga ne smeš tako tolmačiti kakor Adam Mickiewicz francoskega politika Casimir-Périera (kaziti + mir), ker ni hotel l. 1831 priti Poljakom na pomoč. Največ časa pa nama je žrtvoval »konzul« Jereb Jaka, ravnatelj trošarinskega urada. Z njih posredovanjem so nama za drugo popoldne prihranili za polovično ceno sedež v aeroplanu, zračniku, kakor ga dr. Fr. Marušič naziva v književnem filmu »Putevi života« (1927). Ker pa nisva dobila v nobenem hotelu primerne sobe za nočišče, sva odpovedala svojo udeležbo pri Ikarusovem poletu.

»Kje pa imaš klobuk, Jože?« je vprašal skrbni Jaka mojega sopotnika.

»Zavrzel ga je kakor Diogen svojo čašo«, sem pojasnil, »pripada namreč organizaciji neodkrivačev«. To pa še preden je »Jutro« 7. XII. 1934 objavilo ustanovitev kluba »P.O.R. — proti odkrivanju in rokovanju. Tudi ni član mojega društva »Želoda«, čigar pravila so priobčile 26. 4. 1923 »Jutrenje Novosti« in ki družji lepo število prosvetnih delavcev v Ljubljani. Solilebnik tudi ni čakal, da bo »Slovenec« 25. IV. 1935 poročal o društvu »Novi pozdrav«, ustanovljenem v Petrogradu (prejtnji Veliki Beckerek), ki odpravlja poljubljanje rok in uvaja lahko salutiranje namestu odkrivanja.

Solilebnik je prišel do tega zdravstvenega načela po prirojeni pameti kakor oni italijanski pregovor, ki svetuje: Chi von star sanì, viver molt' anni, mangino broccoli, broccoli e gnoccoli; e si danzi senza zoccoli, nè si porti mai cappello, ne si faccia mai cervello.

Gologlavost, brezključarstvo (sans-chapeautisme) je letos vlada na Kubi prepovedala zbog opasnosti za sončarico. Pri nas tolikšne nevarnosti pač ni, če si le količkaj utrjen. Zato bi se tak klub, klubujočih raznim starim razvadam, lahko bolj utrdil. Pozdrav ni da bi bil tako težak kakor pri letošnjih »hoppistih«, pristaših novinarja poslanskega kandidata Hoppa v Parizu. Ti dvignejo desnico, iztegnejo kazalec in sredinec in spretno z njima tlesknejo. Pristaši »Želoda« neprisliljeno dvignejo roko proti srcu in se narahlo nasmejejo, ustrezajoč anglosaksonskemu geslu: keep smiling!

Iz 2 ali 3 milijonov znojnic mi je pri-tiskala na dan slana tekocina, muhe so me zbadale okoli gležnjev: morda v protest proti »dnevu moskitov«, ki ga 20. velikega srpana obhajajo Angleži s spominskim obredom in obedom v Rossovem institutu. Sir Ronald Ross je namreč ta dan l. 1897 pod drobnogledom našel v želodčnem tkivu komarjev parazite malarije. No, lani je na ta dan banketu predsedoval poeta laureatus John Masefield. V istem trenutku pa sem si jaz želel biti na Adamanskem otočju v Bengalskem zalivu: domačini so iznašli najuspešnejše sredstvo zoper pik letečega mrčesa; namažejo se z debelo plastjo blata po vsem životu in spe spanje pravičnega.

Midva pa sva šla rajši na sušaško kopališče in sva se spustila v slani element, koder je bilo že vse živo. Solilebnik je izvrsten plavač, a tak ne kakor Bengalec P. K. Ghose, ki je letos v maju vzdržal 62 ur v vodi, vendar ni rabil rok, užival pa je le tekočo hrano. Ko sem okopal vseh svojih sedem »masnih enot« — tako bi fizik označil mojo težo — sem si nakopal precej masnih enot po koži, kajti morje tukaj ni vzor devišтва in čistoče. Pa nič hudega: stopiš pod sladkovodno prho in mir besedi.

Ko sva se zadnjič oprala, bi bila morala po stari veri ali vraži žrtvovati Pozejdonu svoje hlače. Toda ne vem, ali bi nama bil to dovolil najin angel varuh, balopolti Jaka Jereb, tako bel, da si ni upal poleg nas zagorelcev nastopiti: dotlej se to leto še ni pomočil v Neptunovo področje! Tolikšna abstinenca sodi med rekorde, kakršni je tale: 60letna ženica na Gorjah mi je pred vojno izjavila da še nikoli nj bila na Bledu! Ali pa moj: navzlic tolikim kavarnam in Ljubljani nisem bil v nobeni že vsaj tri leta.

S solilebnikom sva si nakupila za na pot sadja, preiskkušajoč mu zrelost na oči: saj pač ni bilo pri roki novega ameriškega aparata za merjenje godnosti — dve kovinski igli vtakneš v hruško; ako je zrela, zvočnik globoko brni; če je golana, je zvok oster. A Jereb naju je zavlekel v neko klet in nama naročal jedače kakor tudi pijače, misleč očitvidno: nahraniti potnika je najvažnejše filozofsko vprašanje, kakor je izjavil krčmar v Bjelevčevem »Zidanju srečnog doma« (33)

Treba je bilo dati slovo moštariji ali oštariji: avtobus skoraj oddrda. Bil je trenutek, kakršnega je zajel v sonet J. du Bellay in ga pohrvatil dr. St. Ježić (Somnia vitae, 1933):

Sretan taj, što kô Odisej, iza svog putovanja,

Ili tko kao onaj, zlatno što steče runo,
Kući se svojoj vraća...

Ej, da, potovanje danes ni več tako naporno. Včasih je bilo težje. Niponski pregovor veli: Razvajenčki morajo potovati, da se uženejo (kauaniko ua tabi ua sase). Jaz nisem »kauaniko«, Cacek Nacek, razvajenec, zato je primerno, da nas prevozila preveč ne gujavijo.

Urno požira avtobus kilometre navzgor. Kako mičen in privlačen je pogled na sinje morje dolj pod nami! Dobro pomnim, kako sva 1906 tod pešačila s pokojnim literatom in literatom Lojzeto Zbačnikom in me je pogled na morje navdušil za verze »Čolnarjem« (Dom. Prij.) in »Morje vri!« (Omladina). Prenočila pa sva bila pri madžarskemu logarju, ki je tolkel nemščino, zasoljeno s kakim hrvaškim izrazom: diese zid; ich bin nicht feig (fähig); zeajgel (Seeigel). O Slovanih je dejal: die Slaven sind unverschämt, dem Herrn Gott sagen sie Bock, dem Teufel Frack. Za prenočnino in postrežnino nama je računal točno 99 krajcarjev. Danes ga pač ni več kakor ni Lojzeta, ki mu je granata odnesla čeljust v Galiciji. Ko bi bil zdajle z mano, vem, da bi morju razodel svoje občudovanje z romantično ironijo:

Oh, jaz te ljubim iz srca, globin!

Opazka o Galiciji mi je obudila v pomnežu zgodnico z ranjenim vojakom in pokojnim cesarjem F. J. I. Cesarost vpraša po tolmaču, kaj bi si ta vrli ranjenec najbrž želel. Odgovor se glasi: klobaso, dolgo od ušesa do ušesa. Cesarost strmi ob tej skromnosti. Toda domiselni vojak doda: »Levo uho imam tu na glavi, na Dunaju, desno pa leži v gališkem strelskem jarku«. Seveda mu vladar ni mogel pokloniti tolikšne krvavice ali jetrnice.

Takšna klobasa od Ljubljane — Beograda — Ulcinja po do Sušaka in Šiške je postal moj potopis, medtem ko sem prvotno imel na umu le kratkega, kakor »Procháska«. Par ljudi mi je to klobasanje zamerilo. Nemara so Boi-

leau-jeva nazíranja: qui ne saít se border, ne sut jamais écrire, t.j. kdor se ne zna smejeti, ne bo znal nikoli pisati.

Vem pa za dobršno skupino izobražencev, ki so to klobaso radi jedli. Te pozdravljam v duhu: à bon entendeur salut! Eni so hoteli, da bi klobaso še razvlekel. Tako na priliko naj bi bil v Boki omenil srbskega novelista St. M. Ljubišo. Tistega gospoda opozorim na to, da je o tem piscu v Žisu 1931 že spregovoril prof. I. Koštiál, urednik I. Podržaj potem 1934, jaz pa v pričujočem žlobudranju v vrsticah o Budvi. Sorodnik bivšega voj. župnika A. Nartnika me je v pismu opozoril, da se je ta gospod rodil na Brezovici pri Ljubljani in bil iz letre pregnan l. 1920, ne pa 1925.

Prišedši spet v Ljubljano sem menil, da hodim po Sevilji: toliko kutarjev je videti po nekaterih ulicah. Prvo noč so me ob Ljubljanci opikali komarji kakor v Budvi: vnovič sem se preveril, da mazilo pomaga samo prodajalcu.

Ako sem zagrešil kako netočnost v opisu, naj mi oprostí Dalmacija in Črna Gora. V takem položaju sem bil kakor Francoza J. Augarde in E. Sicard, ki sta objavila pred nekaj leti knjigo »La Yougoslavie«, letos pa še »Alexandre I., le Roi Chevalier«, kjer mnoge netočnosti utonejo v prisrčni toplini, s katero sta zasnovala obe deli. — Svoje ahasverjenje sem si dokaj krepko za uho zapisal ne kakor Ph. Amiguet ki priznava v članku o kralju Petru II.: »O potu, ki sem ga naredil, sem si ohranil prav rahel, skoro neistinit spomin« (Jeunesse d'un prince, Revue hebdomadaire, 20. X. 1934).

Ko sem pred malo leti poslal za mesečnik Auxilium Latinum v Brooklyn nekoliko prispevkov v latinščini, sem sklenil svoje pismo na urednika z znanim heksametrom:

Mitto tibi Nave M, puppi proraque
carentem.

Na podoben način se hočem sedaj posloviti od svojih čitateljev, a bolj po domače: Pošiljam vam ladijo brez nosa (adijo).

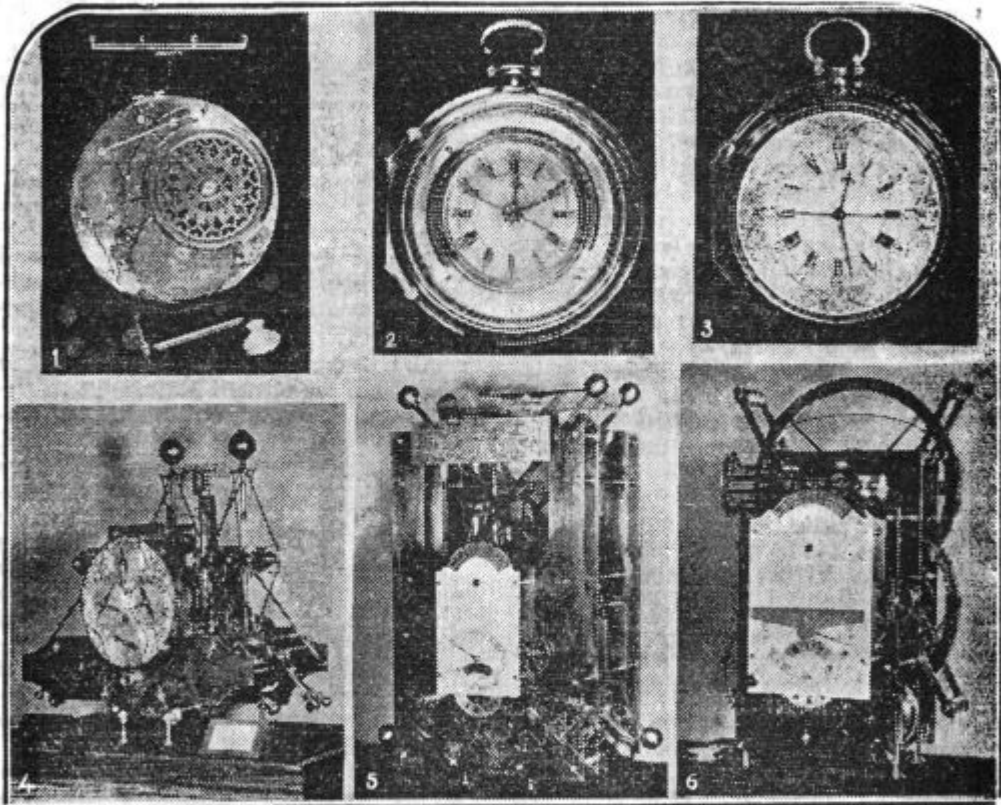
K O N E C

ZGODOVINA LADIJSKEGA KRONOMETRA

IZUM GENIALNEGA TESARJA

Ladja določa svojo trenutno pozicijo na morju z merjenjem zemljepisne dolžine in širine tistega kraja. Zemljepisno dolžino določi kapitan z neposrednim opazovanjem kdaj je poldne in primerja na ladijskem kronometru, kolikšna je ča-

Da se lahko izvrše vsi ti računi, mora imeti ladja na krovu točno uro, kronometer, ki zmerom kaže greenwinshski čas. Ladjeplovba je bila včasih, ko še niso imeli dobrih kronometrov srečolov, ker je kapitan na dolgih plovbah le s težavo in samo približno lahko ugotov-

HARRISONOVI LADJSKI KRONOMETRI

1 in 2 model kronometra št. 5 od zadnje in sprednje strani, 3 ladijska ura kapitana Cooka, ki je prvi objadral svet, 4 prvi model ladijskega kronometra, zgrajen pred 200 leti, 5 model št. 2, ki ni bil nikoli preizkušen, 6 model št. 3, na katerem je delal Harrison celih 17 let

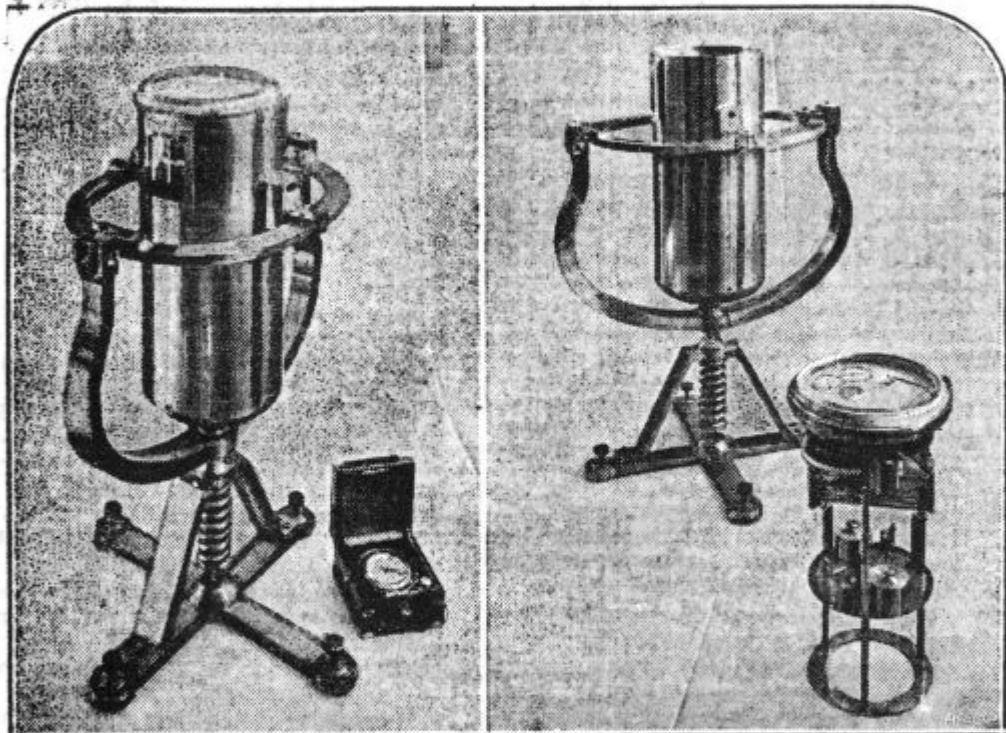
sovna razlika njegovega kraja nasproti Greenwichu, skozi katerega teče ničelni meridian. Ker ima sončni dan točno 24 ur, je mogoče na podlagi dognane časovne razlike točno izračunati, za koliko geografskih stopinj, minut in sekund je ladja oddaljena od izhodiščnega ničelnega meridiana.

vil, kje plove ladja ter je na širokem morju ob slabem vremenu dostikrat popolnoma izgubil orientacijo. Zaradi te nezanesljivosti, ki se je dostikrat usodno maščevala, je britanska admiraliteta razpisala l. 1714. nagrado 20.000 funtov sterlingov za tistega, ki bi konstruiral uro, s katero bi bilo mogoče še po šest-

tedenski plovbi določiti zemljepisno dolžino ladje z natančnostjo 30 morskih milj.

Človek bi sodil, da bo tako velikanska nagrada podžgala iznajdljivost angleških urarjev in da bo dobila admiraliteta ne samo enega ampak deset izvrstnih kronometrov. V resnici pa ni bilo na razpis prav nobenega odziva s strani strokovnjakov. Naloga pa se je lotil preprost tesar iz Yorkshirea John Harrison, ki dotlej še nikoli ni videl kake urarske delavnice. Harrison gotovo ni vedel, da so se že pred njim brez uspeha

cej siromašen, mu je denar kmalu pošel. Obrniti se je moral za pomoč na angleški geografski urad. Predložil je vse svoje osnutke kronometra. Toda urad mu denarno ni smel pomagati, ker so bili prav njega člani določeni za presojanje že izgotovljenih modelov. Harrisonove ideje bi morale ostati za zmerom na papirju, če bi se ne zavzel zanj najznamenitejši takratni londonski urar Georges Graham, ki je nadarjenemu laiku zaupal in mu dovolil 200 funtov predujma. S to pomočjo se je izumitelju po šestih letih trdega dela posrečila

Na levi: prvi švicarski ladjski kronometer iz leta 1775. Visok je bil 87 cm in je tehtal 120 kg. Poleg njega precizen kronometer najnovejše konstrukcije. Na desni: isti kronometer, razstavljen na okrov (zgoraj) in mehanizem (spodaj)

bavili s problemom take zanesljive ure učenjaki kakor Huyghens in Leibniz pa znameniti urarji kakor sta bila Sully in Duterte. In prav njihov neuspeh je bil kriv, da se poklicni angleški urarji niso upali potegovati za nagrado.

Harrison se je lotil konstrukcije kronometra 1728 in ga delo poslej vse do smrti ni več pustilo iz svoje oblasti. Napravil je nešteto poskusov in poskusil nešteto izboljšanj. Ker je bil mož pre-

konstrukcija prvega kronometra. 1735, torej pred 200 leti, je Harrison predložil admiraliteti uro, ki je po njegovi sodbi popolnoma ustrezala stavljenim pogojem. Ura je bila precej velika in je tehtala celih 12 funtov. Opremljena je bila s številnimi nihalnimi vzvodi, ki naj bi prestrezali motnje zaradi guganja ladje. Že pri tej uri je Harrison izumil tudi poseben kompenzacijski sistem, ki omogoča, da teče ura pri vseh tem-

peraturah enako. Vsa glavne kolesa prvega kronometra pa so bila še lesena. Uro je gnalo pero in je po enkratnem navitju lahko tekla 38 ur. S posebnim mehanizmom je izumitelj dosegel, da je ura tudi med navijanjem nemoteno tekla dalje. Na štirih številčnicah so kazali kazalci sekunde, minute in dneve.

Kronometer so 1736. spravili na ladjo »Centurion« v Londonu in izkazalo se je, da je mehanizem brez napake funkcionalen vse do Lizabone. Na podlagi prvih uspehov je geografski urad dovolil Harrisonu nekaj predujma, da bi mogel nadaljevati započeto delo. Od 1737 do 1739 je Harrison res konstruiral nov model kronometra, ki je bil pa razen nekaterih izpopolnitev samo povečana kopija prvega. Ta kronometer, ki je tehtal 102 funta, ni nikoli prišel na preizkušnjo.

Celih 17 let je preteklo, preden je Harrison konstruiral tretji model. Ta ura je bila že dosti manjša, bolj kompaktna v konstrukciji in je tehtala le še 66 funtov. Mehanizem je bil sestavljen iz 753 posameznih delov in je imel celo vrsto popolnoma novih elementov. S posebnim mehanizmom se je ura avtomatično navijala vsakih 30 sekund. Izravnavanje temperaturnih učinkov je izumitelj dosegel s kombinacijo kovin, ki se pod vplivom toplote različno močno raztezajo. Te tako zване dvojične kovine (Harrison je uporabljal združek bron in jekla) so njegov popolnoma samonikel izum in se še zmerom vsesplošno uporabljajo v urarstvu.

Ta kronometer je Harrison izročil v kontrolo 1758, in prosil hkrati za obljubljeno nagrado. Med tem, ko so se vlekli formalnosti zaradi izplačila pa se je izumitelj s svojim sinom lotil konstrukcije četrtega modela, ki je bil zamišljen v prvi vrsti kot kontrolna ura za preizkušani tretji kronometer. Ta model je bil že zelo podoben današnjim žepnim uram. Vse kolesje je bilo spravljeno v dobro zaprtem srebrnem okrovju, prav tako kakor pri današnjih urah, le da je bila cela reč dosti večja in bolj masivna. Navijanje je bilo tako izpopolnjeno, da je delovalo vsakih 7 in pol sekunde. Ker je bil četrti model prav tako precizen kakor tretji, pač pa dosti bolj priročen, se je angleška admiraliteta odločila, preizkusiti samo slednjega. Kronometer so vkrcali na neko ladjo, ki je odplula proti Zapadni Indiji (Srednji Ameriki).

Kronometer je šel na prvi vožnji tako točno, da se je na Jamajki izkazala napaka ene same morske milje, dasi je bila v razpisu dovoljena tridesetkrat večja toleranca. Zaradi te presenetljive točnosti so bili vsi mornariški častniki prepričani, da je bila točnost pač samo slučajna in zaradi tega je zahtevala admiraliteta novo preizkušnjo pod ostrejšimi pogoji. Leta 1764. so kronometer iznova vkrcali na ladjo in glej: po pet mesecev trajajoči vožnji je nanesa napaka zaradi netočnosti ure samo 10 morskih milj, namestu 30 milj po šesttedenski vožnji, kakor je zahteval razpis.

Tretjo neoficielno preskušnjo je doživel Harrisonov kronometer nekaj let kasneje. Ko je namreč slavni Cook drugič in tretjič objadral svet, je imel s seboj na krovu točno kopijo Harrisonovega kronometra, ki jo je zanj izdelal neki londonski urar. Ta ura je tekla leta in leta v najtežjih okoliščinah tako točno, da je Cook ni mogel dovolj prehvaliti.

Harrison je torej do kraja rešil problem, nad katerim so obupali najboljši fiziki njegove dobe. Vsi so mu priznavali uspeh, le geografskemu uradu se ni mudilo za izplačilo nagrade. Šele 1765. so mu izplačili prvih 10.000 funtov, toda še te pod pogojem, da mora konstruirati še dva nova kronometra, ki naj bi se preizkusila pod še strožjo kontrolo. Dasi je bil Harrison zdaj že v sedemdesetem letu in mu je vid že močno opešal, se mu je vendar posrečilo, da je s pomočjo svojega sina izdelal še peti kronometer, ki je bil izboljššan posnetek četrtega modela. To uro so dolgo kontrolirali na posebnem observatoriju in najbrže še ne bi bili tako zlepa končali, da ni angleški kralj s posebnim zakonom pred parlamentom dosegel, da so 1773 izplačali izumitelju tudi drugo polovico nagrade.

Tri leta kasneje je Harrison umrl. Prvi štirje modeli njegovega kronometra so bili proglašeni za narodno last in postavljeni v observatoriju na Greenwichu, toda samo kot častitljive relikvije, zakaj angleška urarska obrt in posebno tudi švicarska sta takrat že v serijah izdelovali ladijske kronometre in celo že boljše od Harrisonovih, na katere so počasi popolnoma pozabili. Neki angleški častnik jih je 1920 po naključju spet odkril nekje med staro šaro, toda

v tako obupnem stanju, da jih je komaj prepoznati. Celih 12 let, do 1933, jih je popraviljal in čistil, dokler jih ni spravi-

vil v prvotno stanje. Harrisonove ure zdaj spet teko v Angleškem muzeju v slavo genialnega laika izumitelja. nj

Z E B I C A

ANTON INGOLIC

N A D A L J E V A N J E

4

Sele v svojem tridesetem letu je postala Zebica človek: nihče ji ni več ukazoval, kaj naj dela in kako, niso gledali, koliko poje, kdaj vstaja in lega spat. V tem oziru je bila popolnoma svobodna. Pa še več: bila je žena, imela je moža prav tako, kot recimo Lesjačka na Gabrovcu ali graščakinja na Potočju. Imela je celo svojo kočo in košček zemlje, česar je pogrešala mnogokatera ženska na Zaleščaku, kjer so živeli sami gostači in viničarji. In še denarja je bilo pri koči: Zebičin zaslužek zadnjih trah let, med njimi eno leto na graščini na Potočju, Rožir pa je tudi vsako zimo napravil dvajset do trideset košar in košev in jih vnovčil, denar pa skrbno shranjeval.

A kmalu so se pokazale tudi težave. Zebica je bila v tridesetem letu, sicer nekoliko šepava, v lice ne ravno lepa, a dasi majhnega vendar polnega in zdravega telesa. Rožir pa je bil v letih in že od nekdaj bolehav.

Prve mesece njunega skupnega življenja se je sicer pomladil, bil razposajen in neugnan kot mlad fant, potem pa je kar vidno kopnela njegova moč. Sprva je Zebica potrpeala, kmalu pa je postala sitna in zadirčna. Po ves dan je godrnjala okoli kože, na večer pa si je že dobila kako delo, da ji ni bilo treba leči z Rožirjem.

In potem je bila Rožirjeva hči Micka, ki ni pustila Zebice v miru. Ko sta bila v oklicih, je nenadoma prišla, ves dan kričala nad Rožirjem, zmerjala Zebico s »škilasto vlačugoc, pljuvala pred njo in očeta, ki ga naj bo sram, da ga je — starca — znorela takšna »svinjska kugac. Potem je ni bilo nekaj mesecev; a na pomlad je spet prišla, pretaknila vso kočo, zmerjala Zebico in Rožirja in jima odnesla nekaj denarja. Zebica je prvič in drugič še

potrpeala, a ko je prišla tiste dni tretjič, se ji ni uklonila. Bila je sama doma, Rožir je bil odšel s košarami. Ko je videla, da prihaja po hribu navzgor, je zapahnila vrata. Micka je trkala, dolgo stikala okoli hiše; nazadnje ji je le Zebica zakričala skozi okno:

»Da ne boš kaj odnesla, tatca potepenska!«

Micka je bila močna, nekajkrat je sunila v trhla vrata in vdala so se. Sedaj sta si skočili v lase. A tudi Zebica ni bila kar tako. Lasali in metali sta se, vpili in kričali, da je bilo po Zaleščaku kar veselo. Ne dolgo in Micka je priletela čez prag in padla sredi ceste. Zebica je naglo zaprla vrata in jih tiščala z vsemi močmi. Micka v svoji onemogli jezi ni mogla drugega, kot da je pobila šipe na obeh oknih. A od tedaj je ni bilo več.

A bile so še druge težave. Zebico, ki je iz dekle postala nenadoma kočarka, je neznansko jezilo, da so prihajale kokoši bližnjih sosedov na njen sadovnjak in celo v vrt. Tem bolj, ker si je tudi sama dobila tri kokoši, petelina in par rac. Mnogokrat je opoldne, ko sta z Rožirjem napasla čredo, prihitela na Zaleščak, samo da vidi, če je katera kokoš na njenem. Seveda jih je vselej nekaj našla. Vsa besna je metala vanje kamenje in drva ter kričala, da so jo morali slišati daleč naokoli. Bolj so se Zaleščani jezili, da si jih ta haloška »svinjska flackac drzne blatiti, bolj je postajala občutljiva in brezobzirna. Kar je njeno, je njeno! Teško sta si z Rožirjem prislužila, nihče jima ni nič podaril, zato pa naj puste v miru, kar je njunega.

V dobrem pol letu se je Zebica spremenila, da jo je Rožir komaj še spoznal.

A najhuje je bilo, da je začela ogovarjati gospodinje v Zalesju. Moj Bog, Rožir je dobro vedel, kako je treba. Če je pri kakšni hiši še tako slabo jedel, tega ni raznašal. Nasprotno, še

hyalil je. Tako se nikoli nikomur ni zameril. Zebica pa ni mogla držati jezika.

Sprva se je gospodinjam dobro zdelo. Zebico so neprestano nadlegovale z vprašanji, pozneje pa, ko se je izkazalo, da razen petih, šestih gospodinj nobena ne zna dobro kuhati, so se ogorčene vrgle na Zebico.

»Ta haloška krivogleda potepenka nas bo učila kuhati! Za njo je še slan krop predober!«

A dajale so jima kljub temu boljše in izdatnejšo hrano, da se je celo Rožir čudil.

Ko se je Zebica nekega poletnega večera vrnila iz vasi, je pogrčila račun. Dolgo jo je iskala, nazadnje jo je našla na sosednjem sadovnjaku z zlomljeno nogo. Zbesnela je.

»Vse bi mi radi požrli. Kokoši, pure in race bi si redli na mojem, kradli mi travo in deteljo, če pa stopi moja rasa na vaše, pa bi jo kar ubili. Naj

mi pride samo ena vaša kura na moje, žive ne boste videli.«

Odslej je skrbneje pazila. Včasih je celo sredi dopoldneva ali popoldneva prišla nenadoma z gmajne. Končno se ji je le posrečilo, da je z dolgo fiziološko ubila sosedovim velikega purana.

»Na tu imaš, da boš vedel, kje je tvoje in kje je moje!«

Zato pa je našla čez nekaj dni svojega petelina na pragu s prerezanim vratom.

Jeseni, ko sta hodila po bari, so jima tu in tam dali za nameček:

»Le nesita, saj to je zadnja!«

Neke januarske noči pa je Zebico prebudilo čudno prasketanje in pokanje. Ko je odprla oči, je opazila, da je v sobi svetlo ko podnevi. Sprva je mislila, da je že dan, a takoj nato je čutila, kot bi ji na prsi leglo nekaj težkega. Vrgla je odejo raz sebe in planila s postelje. Soba je bila polna dima, zunaj pa je gorelo. Pograbila je obleko in po-

ZADNJI POLETNI ZARKI

tegnila Rožirja s postelje ter planila iz sobe. Tedaj je butnil vanjo gost dim, nad seboj pa je opazila plamen. Dušilo jo je.

>Gori! Gori!< je vpila in tipala po zapahu na vežnih vratih. Komaj ga je našla. Takoj za njo je planil iz kože Rožir. Opazila sta z grozo, da je vsa koča v plamenih. Niti v sobo nista več mogla.

Ko blazna sta tekala pred hišo, rešila prašička, kokoši, iztrgala plame-

nom kako malenkost, sekiro motiko in kričala:

>Gori! Gori!<

A dolgo ni bilo nobenega cloveka. Mnogi so sicer opazili ogenj, a ko so se prepicali, kje gori, so spet legli:

>Prav se jima godi!<

Tistih nekaj ljudi, ki je prišlo, pa ni moglo ničesar rešiti, ker ja bila koča lesena, krita s slamo, studenca pa daleč naokrog nobenega.

D A L J E

IZ LITERARNEGA SVETA

RUY DO VOUGA

(J. P. da Silva Tavares)

V galerijo slik s portugalskega parnasoglej Lj. Zvon 1933 — morem po zaslugi vseučiliškega prof. R. F. Knapiča v Lizboni obesiti še podobo našega naslovnika, ki letos obhaja svojo 50 letnico.

João Pedro da Silva Tavares

Po končanih srednješolskih naukih je João Pedro da Silva Tavares krenil preko slane luže ter ostal 4 leta v Brazilju, kjer je objavil zbirko verzov Brados da Mocidade (Mladostni vriski). Vrnivši se domov je dal uprizoriti v Nar. gledališču svojo lirično komedijo Duelo d' Amor. Odmav iz svetovne vojne je njegova pesnitev Na Solidao dos Mundos (V samotni svetov), uvod ji je napisal Dr. J. Dantas. Poslej je izcal roman Por entre searas (Med žitnimi polji). Skoro vsa dela so doživela po nekoliko naklad. Povsem pripravljene za tisk ima še dva romana in tri snopiče stihov, od teh je eden pokrajinskega značaja.

V rokah imam pravkar izšlo knjižico Mulheres da Biblia (Svetopisemske žene), kjer je nasentil usodo 23 žen, omenjenih v bibliji. Tu nastopa pretresljiva Agar, zanosita Rebeka, strastna Saloma, še danes aktualna Saba, nežna Marija, itd. Slike so krepko očitane, Eva n. pr. je:

Ella e a cancao da Carne em plena forza.

E toda a seduccao da Primavera,

Tem a docura humillima da corca

E as fortes vibracoes d'uma panthera...

t. j. ona je spev polti v polni sili — je vsa zapeljivost pomladi — ima pohlevno mišino ko srna — in čvrsto drhtanje ko paterica...

Tavaresove kitice razodevajo raznotere oblike vmes sonete, tercine, svobodne kombinacije. Prežeta pa so z vzvišenim čuvstvom. Njih melodioznost pogosto kar izliva skladatelja.

A. Debeljak

NAPOLEON — GRŠKEGA RODU ?

Že v srednjem veku so živele po Italiji družine s priimkom Bonaparte. Ena njih, lombardeška, je po vsem videzu vir za Bucnaparte na Korsiki, kjer se je nastala v 16. stoletju. Italijanski Buonaparti pa niso menda nič drugega ko gorski Kalomeros, priseljeni iz južnega Peloponeza, kakor družina Jatros, ki je poitalijančila svoje ime v Medici, medtem ko so prvi prevedli Kalomeros (>dober delež<) v Buona—parte. Veliki Korsičan bi bil po takem helenskega pokolenja, v daljnem sorodstvu z obiteljo Komnenov, priseljenih v Cargee na Korsiki pod imenom Stefanopolis, v spomin na Štefana I, velikega borca z manjotjskih gor.

IZ OZNAKOSLOVJA

O Barabi in o barabah

V Lukčevem evangeliju (XXXVII, 18) se bere, da je Pilat vprašal Jude, ali želi, da izpusti Kristusa ali pa drugega ujetnika Barabo (hebrejski Bar-Abba), ki je bil zaprt zaradi javnega upora in umora, oz. uboja. Židje so odločno zahtevali, da izpusti Barabo. (Evangelist Marko piše podobno; Janez (XVIII, 40) pravi le, da je bil B. razbojnik). Zato je bil Baraba pomilostčen, Kristus pa usmrčen.

Pri raznih krščanskih narodih je postalo lastno ime Baraba s časom občno ime (apelativno) s različnimi pomeni. V slovenščini je izraz baraba (z izvedenkami barabica, barabon, barabski in barabstvo) močno rabljen v pomenu »malopridnež, ničvredne (nepripravljene). Ne vem, zakaj Pletersnik te besede ni sprejel v svoj slovar — me nim pa, da ni zavzemal tako čudnega etaljšča kakor »Académie Française, ki mnogih že dolgo splošno rabljenih besed ni sprejela v svoj »Dictionnaire, in zato dobila častno ime »Cokla francošinec. V srbohrvaščini je baraba = Schundkerl; izvedenki ste baraberija Schofelweit; in barabiesati = schuffen, schanzen — s temi berlinskimi in židovskimi lokalizmi prevajata Kangrga in Rietič te tri izraze v svojem srbsko-nemškem slovarju!

Na južnem Poljskem je baraba — italijanski železniški delavec.

Nemci na srednjem Štajerskem pravijo furlanskim in laškim delavcem pri gradbah parava (kar bi se pisalo Baraber, prim. — rauwa=Räuber, silwa=Siber, gerwa=Gerber.)

Nemci na Pruskem uporabljajo izraz barabas za označbo velikega in zagovednega fanta ali moža.

Drugi Nemci so pretvorili biblijsko ime po »ljudski etimologiji« v Bahnrabe=železniški delavec (dobesedno »železniški vran«).

V območju beneške italijanščine, n. pr. v Trstu, je beseda barab(b)a istovetna s obešenjakom, hudodolcem, hudobnežem.

Med Madžari je barabab peovka; natančni pomen mi pa ni znan.

Tudi nekatera druga lastna imena v bibliji so postala mednarodna, občna imena n. pr. Judež, Kafkež, Herodež, Sa-vel-Pavel, Kanj, Putifarka, Suzana, Sotomon in dr. J. Kostial

1. ničvrednež, 2. ničvreden svet, 3. trdo delati, garati.

ALI SO DEŽEVNIKI INTELIGENTNI?

Ceprav zveni to vprašanje kakor šala, je vendar povsem resno mišljeno. Že Darwin se je bavil z raziskovanjem inteligence deževnikov in je prišel do zaključka, »da očitno kažejo neko stopnjo inteligence in ne slede zgolj slepim instinktivnim nagonom«. To je izrekel slavni geneolog še tiste čase, ko znanost o duševnih sposobnostih primitivnih živali ni imela tako visokega mnenja kakor zdaj.

Deževnik čepi podnevi v svojem rovu, ponoči pa pomoli glavo na prosto in začne v krožnih gibih otipavati z njo svojo okolico. Vse kar otiplje: listje, borove igle, slamnate bilke in slično, povleče — in sicer s silo, ki mu je človek ne bi pripisoval — v svoj rov, da se pozneje od tega hrani. Darwin je ugotovil, da ravnajo deževniki pri zbiranju hrane, prav tako kakor bi ravnali ljudje. List zagradi n. pr. pri konici, dvojico borovih igel pa na tistem koncu, kjer sta zraščeni, tako da je mehanični upor zmerom manjši. Tudi majhne, iz papirja izrezane in z mastjo namazane trikotnike je deževnik zmerom potegnil z najostrejšim koncem naprej v rov. Darwin je iz tega sklepal, da imajo deževniki neko sposobnost razlikovati oblike in po tem takem tudi neko stopnjo inteligence. Po njegovem mnenju bi moral namreč samo podedovani instinkt pri poskusih s papirnimi odrezki odpovedati.

Marsikaj torej govori za inteligentno deževnikov in vendar so bili na napačni poti Darwin in drugi prirodoslovci, ki so se za njim bavili s tem vprašanjem. Mangold, ki je z veliko potrpežljivostjo opazoval gliste pri njihovem početju, je dokazal, da se list, če ga deževnik večkrat zagradi, sam po sebi, po narodnem zakonu zaradi uporov, ki nanj delujejo in zaradi krmilnega učinka listnega peclja obrne s konico naprej. Popolnoma drugačna je reč z dvojico borovih igel. Pri konici imata igli drugačen — najbrže slabši — okus kakor pri bazi in to je tudi vzrok, zakaj ju deževnik zmerom prime na tistem mestu, ki je tudi mehanično ugodnejši. Pri listih je pa okus žilja na vseh koncih enak in prihaja v poštev zgolj poprej omenjeni mehanični moment, kakor je spet Mangold dokazal z duhovitimi poskusi.

Iz vsega se vidi, da je le istočasno učinkovanje več drobnih faktorjev tisto, kar se nam na površni pogled razodeva kot inteligenca deževnika. V resnici deževnik nima pameti, ampak kvečjemu okus. vp

R A D I O

Valovna policija poroča

V stvarnem tonu, ki nalikuje skoro policijskemu poročilu je poročala »Union internationale de radiodiffusion« — Mednarodna zveza za nadzor oddajalec v Bruslju: »Izmed 80 evropskih oddajalcev, katerih valovne dolžine smo stalno nadzirali, je v minulem mesecu 40 postaj oddajalo poročila s frekvenco na deset nihajev natančno. Le dunajski oddajalec se ni odmaknil niti za en sam nihaj.« Brezdvomno se bo pri tem poročilu marsikdo začudil. Kajti nemogoče se nam skoro zdi, da more obdržati postaja z 591.980 nihaji v sekundi tekem 4 tednov nihaje na 1 nihaj natančno, posebno če pomislimo na običajne dinamostroje s frekvenco 50 nihajev. To izredno preciznost oddaje povzroči majhna ploščica iz kremenca, ki ima obliko kroga in velikost dvodinarskega novca. Tresljaji kremenca krmarijo električni tok v elektroniki, ki ga nato nove elektronke ojačajo na sto kilovatov. S slinimi uravnalci frekvence so doslej opremljene postaje v Stokholmu, Budapešti, Beromünstru in Mühlackerju.

Mikrovalovi

Na podlagi pretiranih poročil Marconija so elektromagnetni valovi z valovnimi dolžinami od 1 dm do 1 m — tako zvanj mikrovalovi že precej časa predmet raznih senzacionalni vesti. Ker so si namreč običajni kratki valovi (val. dolž. 15 do 80 m) hitro in s pridom utrdili pot v brezlično poročevalsko in radio službo, so pričakovali to tudi o mikrovalovih. Toda v resnici se ti valovi z ogromnimi frekvencami) 10 cm dolg val nastane pri 3 milijardah nihajev v sekundi) vse preveč po lastnosti približujejo vidnemu elektromagnetnemu valovanju — svetlobi, ki je po svoji razsežnosti omejena na 30 km. Zato pri teh kvazi-optičnih valovih o prenosih na velike razdalje ali celo preko oceana ne moremo govoriti. To je uvidel končno tudi Marconi, ki je zapisal o tem v ameriški reviji: »Electronics« dobesedno: »Čeprav se mi je posrečil sprejem 60 centimeterskih valov na razdalji 258 km (?), kar je osemkratna razsežnost svetlobe, so mi nadaljnji poskusi pokazali izredno spreminjavo razširjanja teh valov, ki še povrh vpliva nanje letni čas. Zato ti valovi za trgovsko važen prenos na velike razdalje niso. Le v območju optičnih valov (30 km) more z njimi prinašati brezlični promet med otoki in kopno zemljo večje koristi.« S tem poročilom je torej popravil Marconi svoje napačne trditve ter obenem dokazal, da je nemogoče praktično izrabiti mikrovalove. Iz Marconijevega poročila pa izzveni prav jasno spoznanje: da je namreč potrebno mnogo poskusov in precej tr-

dega dela, preden se more prilagoditi novo odkritje praksi.

Telefonska zveza med Nemčijo in Niponsko

Nedavno je bil otvorjen telefonski promet med glavnima mestoma Nemčije in Nipona, kot četrta prekokontinentalna telefonska zveza Nemčije. Prva je bila zveza z Buenos Airesom, druga s Siamom, tretja pa z Venezuelo.

Zvezo omogočajo kratki valovi. Za oddajo teh valov so zgradili v Neuenu nov oddajalec (50 kw) z anteno, ki je sestavljena iz množice dipolov, ki jih nosita dva visoka železna droga. Na ta način more torej naukenska postaja vsmeriti valove točno proti vzhodu. V Tokiju prenaša telefonske pogovore posebej zgrajena oddajna postaja z valovno dolžino 30 metrov. Le-te sprejema postaja v Beelitzu pri Berlinu. Dasi sta v Niponu oddajalec v Nazaki, ki je 40 km sprejemna postaja pa v Komuru, ki je 40 km oddaljen od Tokija, se telefonski pogovor med Evropo in Daljnim vzhodom ne razlikuje od telefonskega pogovora na kratko razdaljo. To popolnost v prenosu sta omogočila oddajalčevi krmilni pripravi iz kremenca in elektronke, ki preprečava fading.

Le eno hibo spričuje opisani telefonski promet na razdalji 9000 km. Postaji sta v svojem poslovanju omejeni na evropski čas od 8 do 12. ure. Kajti tedaj ko je v Berlinu poldna, je v Tokiju že 8 ura zvečer.

S pomočjo umetno napravljene: »sintetske jonosfere« (umetne heavisidske plasti) se je posrečilo inženjerjem »Ameriške radiodružbe« oddajati in sprejemati deset centimetrov dolge elektromagnetne valove na razdaljo dveh milj. Ta uspeh bo zlasti koristil razvoju televizije. Kajti kakovost brezličnc prenesenih slik je tem boljša, čim krajši so valovi.

(tma)

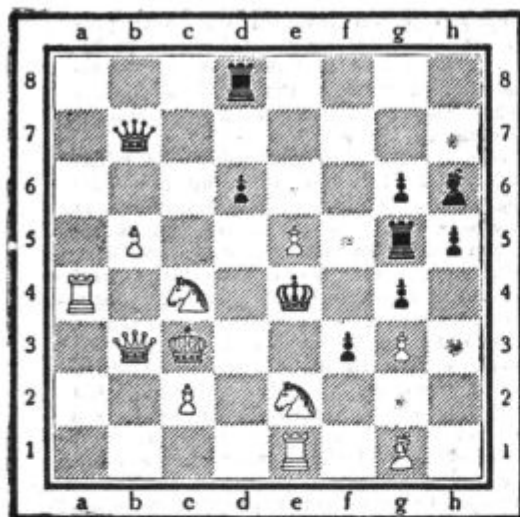
H. Pause: VESELA DRUŽBA

PROBLEM 128

»Western Morning News«, I. nagrada

Mat v dveh potezah

Rešitev problema 127

1. c2-c4, b4xc3(a) 2. b2-b4+, a4xb3, 3. Tb1-a1 mat. 1... a4-a3(b), 2. Tb7-b5+, Ka4, 3. b3 mat. 1... Sd7-b6(c) 2. Tb7xb6, a4-a3, 3. Ta6 mat. Sicer ne težko, toda elegantno.

ZA BISTRE GLAVE

262

Kdo je ta sorodnica?

vse tvoje tete so umrle, živi le ena sestra tvojega ujca. V kakšnem sorodstvenem razmerju je do tebe?

263

Riba neznane velikosti

Neka riba ima 9 cm dolgo glavo, nje rep je tako dolg kakor glava in polovica trupa, trup pa ima skupno dolžino glave in sapa. Kako dolga je riba?

264

Premeteni kmet

Kmet je pešal 10 vreč žita v mlin, po poti je 1 vrečo izgubil. Ko je prišel do mlina, je dejal mlinarju: »Pripešal sem ti 10 vreč žita, da mi jih zmelješ.« Nato mlinar: »Pa je le 9 vreč.« — »Ni res, deset

jih je,« je odvrnil kmet. »Jaz jih vidim le devet,« je odvrnil mlinar. »Jaz ti jih pa naštejem deset,« je rekel kmet in začel šteti, kazoč na posamezne vreče: »10—9—8—7—6 in potem jih ostane še četvero, 4 in 6 pa je 10, mar ne?« Ali mož ni imel prav?

Rešitev k št. 259

(Problem z vžgalicami)

Vžgalice položi tako:

Konci notranjih vžgalic, ki tvorijo 4 pravokotne trikotnike, tvorijo obenem drugi, manjši kvadrat v sredini.

Rešitev k št. 260

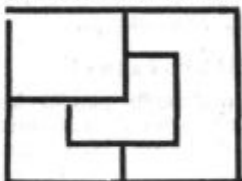
(Avto in njegovi gumasti obroči)

Avto šteje 1 leto, obroči tri četrta leta.

Rešitev k št. 261

(Dediščina s komplikacijami)

Rešitev te naloge je takšna:

OBREZOVANKA

Crassus

Črk sedem da vseh sportov vzor.

Dve spred in eno zad odbij,
pa brž se prelevi ti v štor.

Ta mrtvi trš kar oživí,
ko roj čebelji vanj se vséli.

Odkrni zadek in poglej:
gospod po Češki, Poljski vsej.

Odrežeš li mogotcu škrice,
pa v veznik sovokne se možic.

Še smrt zadajmo prvi polovici,
a konec obtiči naj v tej vrstici.

REŠITEV uganke v štey. 9:

Kopanje, panj, pan, pa, a.

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIČAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSK
Uredništvo in umrava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—,
po raznašalcih dostavljena Din 5.—